

חינוך לחיים

פרשת מטות

רבותינו במדרש התייחסו לבקשתם של בני גד ובני ראובן 'יותן את הארץ הזאת לעבדך לאחוזת אל תעבריהו את הירדן' תוך חדירה מעמיקה בנבכי הנפש וטבע האדם בהסבירם את הסיבה המרכזית, השורשית לבקשתם – 'וילך ראובן בימי קציר חיטים וימצא דודאים בשדה' - 'חנוך לנער על פי דרכו גם כי יזקין לא יסור ממנה' - 'יותן את הארץ הזאת לעבדך לאחזה אל תעברינו את הירדן' מה רצו חז"ל ללמד אותנו בסמיכת שלושת הפסוקים הללו? אומנם שני הפס' הראשונים מלמדנו שהחינוך שקיבל ראובן עוד בקטנותו, בהיותו אז בן ארבע או שבע היה הזהירות מגזל ולכן הדגיש הפס' 'בימי קציר חיטים' שאז היו הדודאים הפקר וכפי שדרשו שם חז"ל 'ולא הביא אלא דבר שהוא מן המופקר להודיעך שהיו שמורים מגזל הארץ וכו' אך כיצד מתקשר הפס' השלישי שבפרשתנו לפסוקים הנ"ל???

מסביר בעל חידושי הרד"ל: 'שבט ראובן וגד שהרחיקו עצמן מן הגזל לפיכך נתן להם הקב"ה נחלה במקום שאין בו גזל שנא' 'זהנה המקום מקום מקנה' ... ומפני שאין מגדלין בהמה דקה בארץ ישראל מפני גזל וישוב ארץ ישראל... ולכן בקשהו שהוא מקום ראוי למקנה בלא גזל. כמו שבילדותו מצא דודאים הרחק מן הגזל- כך נתחנכו בניו אחריו' – מידה זו שחונך בה ראובן בקטנותו לא סרה ממנו ומבניו אחריו, עד שנהפכו לטבע בנפשם ולשאיפת חייהם. וזהו הקשר ביו הפסוקים! כי המחשל והכובש את נפשו בשחר ילדותו להיות רגישה ומחוסנת מכל מידה בלתי נכונה, גורם הוא שפעולה זו נשארת תמידית ונמשכת ביוצאי חלציו. החינוך שהאדם מקבל על פי דרכו בנעוריו במוסר ובזיכרון המידות, משתרש ומתגבש כבדולח-זך גם לעת זקנותו ונחל כזרם מים טהורים אף בנשמות ולבות זרעו וזרע זרעו.

שוב רואים זאת בפרשה על בנות צלפחד שאהבו וחיבבו את הארץ באומרם 'למה יגרע שם אבינו מתוך משפחתו כי אין לו בן, תנה לנו אחוזה בתוך אחי אבינו' והנה בתיאור ייחוסם נאמר ותקרבה... למשפחת מנשה בן יוסף' שואל רש"י מדוע כה היה חשוב לייחס אחרי יוסף? ומסביר לומר לך יוסף חיבב את הארץ שנאמר 'והעליתם את עצמותי' ובנותיו (בנות צלפחד) חבבו את הארץ. דהינו יוסף השפיע על משפחתו עד שנכדיו וניניו הושפעו לטובה ממידת אהבתו וחיבתו לארץ – כי מידה טובה המושרשת באבות עוברת בירושה לבנים!!!! נזכור תמיד את הכלל שטבע ה'אהבת ישראל' מויז'ניץ, שהסביר מתי צריך לזהות את העץ על פי העלים או הגזע וכד'?? עד שהם מוציאים פירות!! כשהעצים כבר מוציאים פירות אין צורך בסימנים כדי לדעת מה הם!!! עץ המוציא תפוחים – עץ תפוחים הוא! שקדים – שקדים. יהודי הזוכה לגדל גידולים נאים לה' ולתורתו – הרי הוא...

אמר רבי לוי "לא יגרע מצדיק עינו" – עינוהי דוגמת ידיה, כאיניש דאמר עינוהי צפורה (מראה הפירות כמראה העץ- כפתגם הידוע התפוח לא נופל רחוק מהעץ), לאה תפסה פלך הודיה ועמדו הימנה בעלי הודיה, יהודה- 'ויכר יהודה ויאמר צדקה ממני'. דוד- 'הודו לה' כי טוב'. דניאל- 'לך אלקא דאבהתי מהודה ומשבח אנא'. רחל- תפסה פלך שתיקה ועמדו כל בניה בעלי מיסטרין, בנימין- ישפה, יש פה שיודע במכירתו של יוסף ואינו מגיד, שאול- 'על דבר המלוכה לא הגיד לו', אסתר- 'לא הגידה אסתר את עמה'.- התולדות דומות לאבות!!!! 'כחיצים ביד גיבור כן בני הנעורים' – פירש המצודות דוד כמו החיצים אשר המה ביד הגיבור, עם שהחיצים הרגו את מי, עם כל זאת הלא נראה לכל שלא החיצים הם הממיתים כי אם הגיבור אשר ירה אותם. כן הבנים, שהאדם מלמד בנערותו בעוד הכח בידו להדריכם בדרך ישרה, הנה אם כי הבנים דורכים בדרך ישרה, עכ"ז נראה לכל, שכל זה מעשה ידי אביהם להתפאר!!!

לכן מובן למה בפרקי אבות אומרת המשנה עשרה נסיונות נתנסה אברהם אבינו – מקבל תואר אבינו. ואילו עשרה דורות מנח ועד – נח לא מקבל תואר אבינו – אומר הגר"ח מוולז'ין 'כי כמה מידות הצדיק טרח ויגע להשיגם לבניו אחריו, המה כטבע מוטבע ובקצת יגיעה יגיעו לזה' אברהם אבינו הנציח את מסירות נפשו לדורי דורות. הוא גילה והמציא את הכח הנפלא של מסירות נפש לעולם, ומרוב שזה היה מושלם זה עבר לדורי דורות, שיוכלו בניקל לעמוד בנסיונות החיים, הוא הצית את אש הקדושה והכשיר את הדרך וסלל את מסילת קידוש ה' ומסירות הנפש עד שכל העולם נתמלא בכח תמיר זה, ולכן נקרא בשם התואר 'אבינו'

וכך מביא הרמב"ן יסוד על הפס' בדברים 'פן יש בכם שורש פורה ראש ולענה' – פן יש בכם שרש רע שיפרח וישגה, ובימים הבאים יוציא פרחים רעים ויצמיח מרורות. וזה על אשר איננו פה עמנו היום, כי האב שורש, והבן נצר משרשיו יפרה... ואמר 'פרה ראש' לרמוז - כי משרש מתוק לא יצא מר!!!!

לע"נ אבי מורי ר' חיים ב"ר ישעיהו ז"ל

משה בירנבוים - birmoshe@gmail.com

(בנועם שיח)